

Szczególną uwagę zwróciło wystąpienie prof. Sary Roy z Harvard University, która będąc Amerykanką żydowskiego pochodzenia spędziła kilkanaście lat wśród Palestyńczyków w Gazie, pracując jako socjolog i antropolog kulturowy. Jej niezwykle wnikliwe i pełne głębokiego zrozumienia przedstawienie napotkanych tam problemów zrobiło duże wrażenie i przybliżyło obecnym ludzki aspekt omawianych spraw.

Następny kongres IAMES ma się odbyć w roku 2004 i można mieć tylko nadzieję, że tym razem również zainteresowani Polacy będą w nim uczestniczyć.

Calgary (Kanada)

ANDRZEJ KREUTZ

N E K R O L O G I

ks. Stanisław Pisarek

WSPOMNIENIE O PROFESORZE HEINZU SCHÜRMANNIE PRZYJACIELU POLSKICH BIBLISTÓW (1913-1999)

Na 50-lecie wybuchu drugiej wojny światowej napisał list do Gościa Niedzielnego, w którym jakby się tłumaczył, że przeżył ten okrutny czas jako zwykły wikary i kapelan szpitala z rannymi żołnierzami, nie angażując się w aktywną walkę z nieludzkim reżymem nazistowskim. Uczuciami był od początku tej wojny po stronie napadniętej Polski i po stronie pokoju¹. Gdyby się włączył w opór, zostałby usunięty lub posłany karnie na front, a tysiące katolików na powierzonej mu placówce byłoby pozbawionych duszpasterskiej opieki i byłoby im jeszcze ciężiej bez kapłana znosić cierpienia i doświadczenia tej wojny, której wielu nie chciało.

Poznałem go w latach 60, kiedy przyjechała na KUL delegacja Akademii Teologicznej z Erfurtu, witana po łacinie przez ówczesnego dziekana Wydziału Teologicznego ks. profesora Stanisława Ła-

¹ List do Redakcji z 1 września 1939 r. i później, GN LXVI (1989) nr 51 z dnia 17 grudnia, s. 7 (Heinz Schürmann, Erfurt 1989).

cha. Rektor z Erfurtu zaimprovizował odpowiedź również w tym języku. Potem przeprasząc, profesor Heinz Schürmann wygłosił wykład biblijny po niemiecku, którego się ogół studentów teologii pilnie uczył, a zwłaszcza przyszli bibliści; tłumaczenie okazało się zbyt trudne; tym bardziej że otrzymaliśmy tekst przedłożenia na piśmie. Profesor z Erfurtu posyłał wielu biblistom od tego czasu książki z zakresu biblistyki, które wydawał katolicki St. Benno-Verlag w Lipsku. Były to po części przedruki edycji z Niemiec Zachodnich. Tak mieli polscy bibliści, zwłaszcza ci, którzy nie otrzymywali paszportu na wyjazd na studia do Rzymu czy gdzie indziej na Zachód, jednak kontakt z nauką biblijną na świecie. Profesor zabiegał też o adresy bibliotek uczelni kościelnych, chcąc je zaopatrywać w literaturę teologiczną, zwłaszcza biblijną. Kosztowało go to wiele wysiłku i pieniędzy. Pomagał też w nawiązaniu bezpośredniego kontaktu z biblistami niemieckimi na Zachodzie, co zaowocowało w przyjaźnie, które trwają do dziś, o ile ich partnerzy jeszcze żyją. Trzeba w tym widzieć rękę Bożej Opatrzności, która chciała pomóc rozdzielonym żelazną kurtyną adeptom nauki w przygotowaniu się do przyszłych zadań w Europie już zjednoczonej a potrzebującej posługi kapłanów z Polski, a także posługi profesorów biblistów stamtąd. Profesor Schürmann bywał później na kongresach biblijnych w Warszawie i w Krakowie, wygłaszając referaty i co ważniejsze nawiązując bezpośrednio kontakty z wieloma biblistami w Polsce. Był np. gościem w Tyńcu u Benedyktynów, gdzie powstawała i rozwijała się pod okiem O. Augustyna Jankowskiego jako redaktora naukowego tzw. Biblia Tysiąclecia vel Biblia Tyniecka. Tam też dowiadywał się o edycji wielkich serii komentarzy Starego i Nowego Testamentu opracowywanych na KUL w Lublinie a wydawanych przez Pallottinum w Poznaniu. Przy opracowywaniu niejednego z tych komentarzy pomocną była literatura dostarczana z Erfurtu lub via Erfurt z Zachodu.

Oto, co napisał o nim po jego śmierci [† 11 XII 1999 w 87. roku życia] Rektor Akademii Teologicznej w Erfurcie¹, gdzie niemal przez całe życie był profesorem Nowego Testamentu. Heinz Schürmann

¹ Nachruf auf Prof. Dr. theol. habil. Dr. h. c. mult. Heinz Schürmann, Kleusblatt 80 (2000) nr 1 z 15 stycznia, s. 19-20 (Prof. Dr. Andreas Wollbold, Rektor, Domstrasse10, D-99096 Erfurt).

urodził się 18 I 1913 roku w Bochum. Po studium filozofii i teologii w Paderborn i w Tybindze został wyświęcony na kapłana 2 IV 1938 roku w Paderborn. Przed i w czasie II wojny światowej działał jako duszpasterz w Sachsen-Anhalt w diasporze swojej archidiecezji (Osterwieck i Bernburg). Po zakończeniu wojny był prefektem w arcybiskupim konwikcie teologów w Bad Driburg. Po promocji doktorskiej (1948) i habilitacji (1952) w Monasterze [Münster] podjął działalność dydaktyczną jako docent prywatny [Privatdozent]. Kiedy nowopowstałe Studium Filozoficzno-Teologiczne w Erfurcie [po podziale Niemiec] potrzebowało nagle profesora do Nowego Testamentu, poszedł w 1953 r. za tym wezwaniem. Mimo trudnych warunków bibliotecznych i utrudnionej wymiany naukowej pozostał wierny tej jedynej Wyższej Szkole Teologii Katolickiej w ówczesnej NRD również wtedy, gdy otrzymał kuszące propozycje na inne katedry w Münster, Bonn i w Wiedniu. W roku 1978 przeszedł na emeryturę.

Profesor H. Schürmann był konsultorem Papieskiej Komisji Biblijnej, biegłym [peritus] na Soborze Watykańskim II oraz członkiem Międzynarodowej Komisji Teologicznej. Jego sława międzynarodowa znalazła wyraz w tym, że otrzymał prócz doktoratu honoris causa w Bochum [mieście rodzinnym] i w Paderborn także na uniwersytetach w Leuven, Uppsali, Aberdeen, Wiedniu i w Strasburgu. W roku 1995 został profesorowi Schürmanowi przyznany pierścień honorowy Görresgesellschaft.

Egzegeza Nowego Testamentu zawdzięcza zmarłemu profesorowi odkrywczе badania odnośnie relacji o Ostatniej Wieczerzy, co do początków Ewangelii, w sprawie etyki Nowego Testamentu, odnośnie urzędu i charyzmatu i odnośnie znaczenia śmierci Jezusa. Nie pozwolił się przy tym zacieśnić do historyczno-krytycznego ujęcia tych problemów, lecz zawsze ogarniał także horyzont teologiczny, szukał zbliżenia do tajemnicy Bożej. „Heinz Schürmann ucieleśnia dla mnie i dla wielu kapłanów mojego pokolenia – profesora, który na swoim stanowisku [urzędzie], jako nauczyciel teologii i badacz, był też zawsze świadkiem tej rzeczywistości, która nam z katedry usiłował ukazać” – powiedział o nim jego uczeń bp Joachim Wanke. W wykładach, kursach, na rekolekcjach i w osobistych spotkaniach pobudzał Heinz Schürmann do dawania chrześcijańskiego świadectwa w zsekularyzowanym świecie. Pomógł małym kościołom w diasporze Niemiec Środkowych, nie zapomnieć o szerokości Kościoła

na świecie i rozumieć głębię Ewangelii. Poprzez przetłumaczone na język polski jego dzieła¹ oraz za pośrednictwem polskich biblistów, którzy czerpią z jego dorobku naukowego oraz duchowego dziedzictwa, jego wpływ obejmuje także nasze kościoły. A był on mistrzem prawowiernym.

Z aprobatą i wdzięcznością czytaliśmy na łamach RBL pojawiające się w nim zwłaszcza w ostatnich latach dowody uznania i pamięci o nestorze katolickiej biblistyki w Europie środkowej i wschodniej – o profesorze Schürmannie². Wyrażał je, mniemam że w imieniu nas wielu, redaktor naczelny ks. profesor Jerzy Chmiel. Składamy mu za to serdeczne Bóg zapłać.

Katowice

KS. STANISŁAW PISAREK

ks. Jerzy Chmiel

DAVID FLUSSER (1917-2000)

W wieku 83 lat zmarł w Jerozolimie David Flusser, jeden z najwybitniejszych hebrajskich znawców chrześcijaństwa i zwojów znad Morza Martwego. Urodzony w 1917 r. w Wiedniu, wychował się w Pradze w środowisku liberalnym. W roku 1938 wyemigrował do Palestyny. Tam studiował filologię i historię judaizmu. Od 1962 r. wykładał w Uniwersytecie Hebrajskim w Jerozolimie. Przedmiotem jego badań naukowych był okres Drugiej Świątyni, Talmud i Nowy Testament. Flusser należał, obok Martina Bubera i Schaloma Ben Chorina do najznakomitszych badaczy zajmujących się Jezusem, którego biografię napisał z hebrajskiego punktu widzenia (tłumaczenie niemieckie *Jesus-Taschenbuch* w Wydawnictwie RoRoRo).

W tej biografii Jezusa Flusser odważnie akcentował historyczność Jezusa i zwracał uwagę na realia Jego życia i hebrajski koloryt Jego nauczania („das jüdische Lokalkolorit des Zeitalters Jesu”).

¹ Między innymi *Słowa Pana, nauka Jezusa o Królestwie Bożym*, Pallottinum, Poznań 1969, s. 426.

² Zob. RBL 1 (1999), s. 1; ks. J. CHMIEL, Medal Bene Merenti PAT dla ks. profesora Heinza Schürmanna (Erfurt 1998), RBL 1 (1999), s. 65, tenże, Hellenistyczna antropologia i etyka w Nowym Testamencie. Konferencja w Erfurcie 1999, RBL 3 (1999), s. 269-270.